

קטע מתוך תשובות לציור גליון "האיחוד בחידוד" פורים תשס"ט (התשובות הופיעו בגליון פ' צו. - כדי להבין דברים מסויימים יש לעיין בגליון האיחוד המקורי המצורף, וכאן נמצא רק עקרי הדברים הנוגעים לענין יום תלית המן):

בפשוטו המשתה השני ותלית המן היה בחד יומא כמפורש בקראי, והוא יום ט"ז ניסן כידוע, ע"י אסת"ר ט' ב', דמשתה ראשון היה בט"ו והזמינתם למחר למשתה השני, וכן מפורש שם (י' ח') שהיה משתה השני בט"ז, וכ"ה בסדר"ע פכ"ט שהיה בט"ז, וכ"ה לרש"י מגילה ט"ו א' ד"ה יו"ט ובאסת"ר ד' י"ז, וזהו גם להשיטות דיום הג' לתענית היה בט"ו, דלכו"ע היה אז משתה ראשון, והשני שבו ביום נתלה המן היה למחרת בט"ז, ע"י להלן¹. ולזכר זה כתבו הפוסקים לעשות איזה סעודה ביום זה, ע"י ס"י ת"צ במג"א בהקדמה ובמ"ב שם סק"ב, אבל לזכר משתה ראשון לא שייך, דהעיקר משום זכר למה שנתלה המן, אלא שאירע מתוך הסעודה לכן עושין הזכר בסעודה ג"כ.

ויום זה הוא ראשון לעומר כמובן ולא ג' לעומר.

והנה בעיקר זה שהיה המשתה השני ותלית המן ביום ט"ז ניסן, באמת יש בזה עוד דעות, דהנה גבי קרא (אסת"ר ה' א') "ויהי ביום השלישי" שהוא יום משתה הראשון, ושלישי לתענית, איתא בפדרי"א פ"ג דהוא יום ט"ו בניסן ולא ט"ז, וכן מפורש שם דמשתה הראשון היה ביום ט"ו, ובלילה ההוא נדדה וגוי' הוא ליל ט"ז, וכן מפורש שם שהיה המשתה השני ביום ט"ז [ויש ספרים שהנוסחא י"ז, והוא ט"ס], וכן מפורש בקרא דזימנתם למשתה השני למחר וכנ"ל, וזה כפרש"י וסדר"ע ומדרש הנ"ל, ורק נחלקו אם ביום משתה השני היה תענית או לא, וע"י במהרש"א מגילה ט"ו א' ד"ה ויעבור).

אמנם יענין בטעמא דקרא כאן, שהביא שיטת התרגום ריש פ"ה עה"פ הנ"ל, דמתרגם "ביומא תליתא דפסחא", ולפי"ז נפקא דמשתה ראשון היה ב"ז ניסן שהוא שלישי דפסח וא"כ משתה השני ביום י"ח ניסן. ולפי"ז לדברי התרגום לא א"ש האסמכתא דלהלן דכלה המן וכו'.

איברא דילה"ק, דלפי"ז נפקא דהתענית שהיה ג' ימים התחיל באיחור, דלכו"ע כתיבת האגרות ב"ג ניסן היה כמפורש בקרא (ג' י"ב) וא"כ היאך יתכן שנתמהמהו כ"כ משנודע למרדכי ברוה"ק על הגזירה ועד שקבעה אסת"ר התענית. ועוד יל"ע מהא דאיתא באסת"ר (ט' ב') "ויהי ביום השלישי, לעולם אין ישראל נתונין בצרה יותר מג' ימים שהרי באברהם וכו'... וגם הנס הזה נעשה בסוף שלשה ימים לתעניתם הדא הוא דכתיב ויהי ביום השלישי ותלבש אסת"ר מלכות ושלחה וקראה להמן בסעודה עם המלך בחמשה עשר בניסן" וכו', [וסוף ג"י ר"ל ביום הרביעי], ולמה נימא בחינם דהתרגום חולק ע"ז שישאל שרויין בצרה יותר מג' ימים. [אף שודאי יש בזה חילוקים, שכן רבו הצרות שהיו שרויין בהם יותר מג"י וע"י].

וע"כ היה נראה לכאוי' דגם התרגום אין ר"ל דהיה 'שלישי לפסח', אלא ה"ק ביומא תליתא שהוא יום של פסח, והיינו דיום הא' הוא י"ג ויום הג' לתענית הוא יומא דפסחא, היינו ט"ו שהוא עיקר הפסח לכן קראו התרגום 'דפסחא', וא"ש כשיטת הפדרי"א הנ"ל, ונמצא דלכו"ע משתה השני בט"ז היה ובו נתלה המן וכנ"ל.

אך עיי"ש עוד בטעמא דקרא שיטה ג' בזה בשם מדרש פנים אחרים (פ"ו) ד'בלילה ההוא' הוא ליל ט"ו, ליל שימורים לה', וכ"ה בתרגום (ה' ו') "ביה בלילא אתקטלו כל בוכרי דמצראי" וכו', וא"כ לפי"ז נפקא לכאוי' דלמחרתו ביום ט"ו היה המשתה השני, וא"כ בו ביום נתלה המן².

אחר כ"ז שו"ר להיערות דבש [ח"ב דרוש ט"ו ד"ה ונראה, ודרוש י"ז ד"ה אבל יובן] שהכריח בחשבון לשיטת הירושלמי הנ"ל שהיתה שנה פשוטה שקודם שנה מעוברת, דבהכרח שלפי"ז יום י"ד ניסן היה בשבת עיי"ש החשבון, וא"כ אינו יתכן כלל שיום ט"ז בשישי בשבת, (וע"י עוד להלן לענין שריפת החמץ), וצריך לישב כ"ז עם הנ"ל ואכמ"ל.

¹ ולהאמור נוכל ללמוד יום הפור, דלהסוברים שהיה ברי"ח [ע"י משכ"ת בזה בגליון שנה שעברה במדור זה] א"כ היה אז ר"ח ביום ה' כמו השתא, ולהסוברים דהיה ב"ג לחדש א"כ היה ביום ג' בשבת. [ומה דאיתא במדרשים שהפיל פור בשבת ויום ראשון וכו' אין הכוונה על יום הפלת הפור אלא שהגורל היה לפי ימים וכו', או על שנפל הפור על יום שלישי במזל אריה וכו' דקאי על שנה שאח"כ ב"ג אדר].

² ולפי"ז יום א' דהתענית היה י"ג, וזה דוחק לכאוי', שהרי רק ב"ג נכתבו הספרים, וא"כ אף אם נימא דהתחילו הצום ביום י"ג, הרי לא חשיב צום זה ליום שלם.

ואפשר דהתחילו הצום ליל י"ד [ויהא ניחא לישנא דקרא וצומו עלי וגוי' שלשת ימים לילה ויום] שלכן לא אמרה 'יום ולילה', להורות שיחשב הצום מליל י"ד ואילך], וא"כ נגמרו הג' ימים לסוף יום ט"ז, ואע"פ שכבר נתלה המן ביום ט"ו, מ"מ לא גמרו התענית, וכן חז"י ששב מרדכי לתעניתו אחר מפלת המן, שהרי לא בטלה גזירת השמד עדיין, אלא שיותר מג' ימים א"א לצום.

וע"ע בילקוט תתנ"ג דהמן נתלה ב"ז בניסן, ולכאוי' הוא ט"ס, ורגלים לדבר, דאיתא שם בחד בבא דבשלשה בניסן כתב להשמיד, וזה ודאי ט"ס [וחסר וצ"ל 'בשלשה עשר'].